

КОЛОЦА СРЕЩУ ИТАЛИЯ

Решение на Европейския съд по правата на човека от 22 януари 1985 г.

ТЕКСТОВЕ ОТ КОНВЕНЦИЯТА: 6-1; 6-3-а; 50

КЛЮЧОВИ ДУМИ И ИЗРАЗИ: справедлив процес/ достъп до правосъдие/ право да бъде изслушан лично/ право на обвиняемия да се защити лично/ незабавна и подробна информация/ справедливо удовлетворение

ЦИТИРАНИ ПРИМЕРИ ОТ СЪДЕБНАТА ПРАКТИКА:

Neumeister 07.05.1974, Series A 17; Deweer 27.02.1980, Series A 35; Artico от 13.05.1980, Series A 37; Le Compte, Van Leuven and De Meyere 23.06.1981, Series A 43; X v. United Kingdom, 18.10.1982, Series A 55; Albert and Le Compte, 10.02.1983, Series A 58; Goddi, 09.04.1984, Series A 76; De Cubber, 26.10.1984, Series A 86.

Европейският съд по правата на човека, на заседание, в съответствие с член 43 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи ("Конвенцията") и съответните разпоредби от Процедурния правилник на Съда, в състав от съдиите :

Дж. Виарда - председател, Ж. Кремона, Тор Вилиямсон, Е. Гарсия де Ентерия, Л.-Е. Петити, Ш. Руссо, Дж. Герзинг, както и г-н М.-А. Ейсен - секретар, и г-н Х. Петцолд, помощник-секретар, постановява следното решение, което бе прието на последната от горепосочените дати:

ПРОЦЕДУРА:

1. Настоящото дело е отнесено до Съда от Европейската комисия [...] в рамките на тримесечния срок, предвиден в чл. 32, т.1 и чл. 47 от Конвенцията. Делото е образувано въз основа на жалба (9024/80г.) срещу Република Италия, подадена на 5 май.1980 г. съгласно чл. 25 от г-н Тиачинто Колоца, италиански гражданин.

2. Параграф 2 се отнася до членове 44 и 48 и декларацията, според която Италия признава задължителната юрисдикция на Съда (чл. 46). Описана е целта на искането - получаване на съдебно решение за това дали фактите по делото показват нарушение от ответната страна на нейните задължения по чл. 6, точка 1.

3. В отговор на запитването, направено съгласно член 33, т.3 (d) от Правилника на Съда, г-н Колоца е заявил, че желае да участва в съдебното производство и е определил адвоката, който ще го представлява (чл. 30 от Правилника).

4. - 5. *[Параграфи 4 и 5 описват процедурата по конституирането на съдебния състав и неговите членове и процедурата, според която страните и техните представители са били поканени и са представили писмени заявления пред Съда.]*

6. Канцеларията е била осведомена първо за смъртта на г-н Колоца, на 2 декември 1983г., и след това за желанието на неговата съпруга да бъде продължено производството, тя да вземе участие в него и да бъде представлявана от юридическия съветник на съпруга ѝ.

7. Параграф 7 описва производството за определяне датата на устните прения, които ще се отнасят само до случая на г-н Колоца, а не и до този на г-н Рубинат, предоставената възможност да се използва италиански език по време на заседанията, получаването на исканията на г-жа Колоца по чл. 50 от Конвенцията и становището на правителството по тях, както и по-нататъшното представяне на документи, които секретарят е изискал от страните.

8. Параграф 8 описва откриването на пренията и предварителното заседание на съда, на което е решено, между другото, да се раздели делото на г-н Рубинат от това на г-н Колоца. Страните и техните представители, които се явиха пред Съда, са протоколирани. Съдът изслуша техните обръщания и отговорите на въпросите му.

ФАКТИТЕ

Конкретните факти по делото

9. Г-н Тиачинто Колоца е роден през 1924 г. и умира през 1983 г. Бил е италиански гражданин и е живял в Рим.

10. На 20 юни 1972 г. карабинерите докладват на Римската прокуратура относно извършени различни нарушения от жалбоподателя.[...] Те заявяват, че не са го разпитали в качеството му на заподозрян, защото не са успели да го намерят на последния му известен адрес.[...]

На 4 октомври 1973 г. съдия-следователят изготвя писмено съдебно съобщение, с което се цели да се уведоми жалбоподателя за образуването на наказателно производство срещу него. Съдия-изпълнителят се опитал да достави съобщението на г-н Колоца на адреса му (както е посочен в общинските регистри), но безуспешно. Колоца е сменил адреса си на местоживее [..], като е пропуснал да уведоми кметството за това, както се изисква по закон.

11. Междувременно г-н Колоца, при подновяването на свидетелството си за управление на МПС през септември 1973 г., посочил като свой настоящ адрес този, който бил отразен в общинските регистри (ул. "Фонтейана").

12. На 14.11.1973 г., след неуспешно издирване на този адрес, съдията-следовател обявил обвиняемия за неоткриваем, назначил му служебен адвокат-защитник и продължил разследването. След това на основание чл. 170 от Закона за наказателното производство (виж параграф 19 по-долу) всички документи, които е трябвало да бъдат предоставени на жалбоподателя, са били завеждани в канцеларията на съдия-следователя, като защитникът е бил уведомяван за това във всеки отделен случай.

[...] Съдия-изпълнителят издал три заповеди за арестуване, които не са били изпълнени, защото компетентните служби все още не били установили местонахождението на г-н Колоца.

[...] Адресът, посочен на заповедите, е бил ул. "Лонганези". Всеки път карабинерите са докладвали за безуспешно издирване. Г-н Колоца оттогава е считан за [...] лице, което умишлено избягва изпълнението на заповед, издадена от съда (виж параграф 20 по-долу).

13. Според решение от 9 август 1975 г. жалбоподателят бил предаден на съд.

[На 17 декември 1976 г. съдът приключил процеса, след назначаването на няколко служебни адвокати-защитници за заседанията.] Господин Колоца бил осъден на 6 години затвор и глоба от 600 000 италиански лири. [...]

Присъдата е заведена в канцеларията на 29 декември 1976 г., като копие от нея е било връчено на адвоката. Тя станала окончателна на 16 януари 1977 г., тъй като той не се е възползвал от правото на обжалване.

14. На 20 май 1977 г. Прокуратурата издала заповед за арестуване. Жалбоподателят бил арестуван в дома си в Рим на ул. "Пиан Дие Тори" 31 на 24 септември. На следващия ден той направил "процедурно възражение" по отношение на тази заповед и в същото време подал "последващо обжалване" (виж параграф 23 по-долу).

15. На 29 април 1978 г. Окръжният съд на Рим отхвърлил процедурното възражение и наредил документите за обжалването да се изпратят на Римския апелативен съд за решение относно "последващото обжалване".

[Господин Колоца твърдял, че е бил неправилно определен като "лице, умишлено избягващо изпълнението на заповед, издадена от съда" и че поради това отбелязванията в призовките и в присъдата, че се отнасят за такова лице, са невалидни.]

[Той обяснил, че тъй като му било направено предизвестие за напускане на апартамента на ул."Фонтейана", преди да намери друг е живял на хотел, както и че новият му адрес на ул."Пиан Дие Тори" е бил известен на полицията, тъй като на 12 март 1977 г. е бил призован в местното полицейско управление за разпит; същото се отнася и [...] до Римската Прокуратура [...], която му била изпратила съдебно известие относно други наказателни производства, както и до други ведомства, които са му връчвали документи, използвайки службите за известия на Римското кметство.]

16. Обжалването на г-н Колоца било разгледано. [...] То е счетено за недопустимо поради неспазване на сроковете. [...]

17. *[Господин Колоца обжалвал това решение като незаконосъобразно, но обжалването му било отхвърлено от Касационния съд на 5 ноември 1979 г., който приел, че Апелативният съд погрешно е обявил "последващото обжалване" за недопустимо поради неспазване на предвидения срок за това; първо е трябвало да определи дали, както твърди обжалващият, проведеното от първата инстанция производство е невалидно. Въпреки това Касационният съд заключил, че това не е така: той определил като правилно решението, с което г-н Колоца е бил обявен за лице, което умишлено избягва изпълнението на съдебна заповед.]*

Господин Колоца, който бил задържан от 23 септември 1977 г. за изпълнение на наложената му присъда, както и за други наложени му по-рано присъди, чието изпълнение било отложено, починал в затвора на 2 декември 1983 г. (виж параграф 6 по-долу).

ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО

А. Известяване

1. Общи положения относно известяването на обвиняемия, който не е задържан

18. Законът за наказателното производство регламентира начините за известяване на обвиняемо лице, което не е задържано, за различните документи, отнасящи се до разследването и съдебния процес.

[Когато е взета процесуална мярка срещу обвиняемия, съответният орган трябва да поиска от обвиняемия да посочи мястото или адреса, където да му бъдат изпращани известията. В противен случай първото известие трябва да се изпрати до мястото, където лицето живее или работи, на човек, с когото живее или който се грижи за него. Ако тези две места не са известни, известието трябва се остави на временното му местоживееие или адрес, като се връчи на някое от горепосочените лица.]

2. Известие до обвиняем, който не може да бъде открит

19. Законът за наказателното производство не е определил понятието за обвиняем, който не може да бъде открит.

20. [...] Това може да бъде всяко лице, срещу което има образувано наказателно производство, във връзка с което трябва да му бъдат връчени документи, но не е било възможно неговото откриване [...] Въпросът дали е имало умишлено осуетяване на разследването се счита за ирелевантен. [...]

[В такъв случай съдията издава определение за това известията да бъдат считани за връчени чрез завеждането им в канцеларията на съда, при който се води производството. Адвокатът, който защитава обвиняемия, трябва да бъде незабавно уведомяван винаги, когато такъв документ бъде заведен. В случай че обвиняемият няма адвокат, съдът е длъжен да назначи служебен такъв.]

Тази система за известяване се използва и когато обвиняемият е *"latitante"* - неиздирен. [...]

Касационният съд трайно поддържа становището, че по презумпция следва да се приема, че е налице намерение за избягване на арестуване, когато съответните действия на криминалната полиция по издирването са били неуспешни. Тази презумпция съществува дори ако въпросното лице, след като се е преместило и не е декларирано по предвидения от закона начин новия си адрес на местоживеене, не е прибягнало към каквито и да било специални незаконни действия за избягване на арест. [...]

Конституционният съд обаче е определил с Решение 98 от 2 юни 1977 г., че презумпцията може да бъде оспорена и следователно не е необорима. [...]

Б. Задочно производство (contumacia)

21. [...] Задочно производство при неявяване на обвиняемия се води, когато обвиняемият е бил надлежно призован, но не се е явил на заседанието и нито е поискал, нито се е съгласил то да се проведе в негово отсъствие.

22. *[Според италианското право обвиняем, който не се е явил, има същите права като обвиняем, който присъства. [...] За такъв обвиняем срокът за обжалване започва да тече от [...] датата на вписване на решението в регистъра на съда, който го е издал.]*

В. "Последващо обжалване"

23. [Според италианската съдебна практика лица, които не са обжалвали и които считат, че известието за решението е било нередовно, могат да направят "последващо обжалване". Срокът, който трябва да бъде спазен, е същият както при обикновеното обжалване [...], но и двата срока започват да текат от датата, когато въпросното лице е научило за решението [...]

В случай, когато лицето е неиздирено, съдът по жалбата може да се произнесе по същество [...] само ако установи, че е имало неспазване на правилата за деклариране, че обвиняемият е неиздирен или неспазване на правилата за връчването на документите по производството; нещо повече, самото лице трябва да докаже, че не се е опитвало да избегне правосъдието.

Г. Защита на обвиняемия; правила относно нищожността

24. Производството ще е нищожно, ако правилата за участие, помощ и представляване на обвиняемия не са спазени.

Неизпълнение на задължението за връчване на призовка [...] и отсъствието [...] на защитника на обвиняемия представляват основания за нищожност, която не може да бъде поправена и съдът трябва [служебно] да ги вземе предвид [...].

ПРОИЗВОДСТВО ПРЕД КОМИСИЯТА

25. Господин Колоца е подал жалба пред Комисията на 5 май 1980 г. Той твърди, че е налице нарушение на чл. 6 от Конвенцията.

[...] Той се оплаква, че през цялото време не е знаел за воденото срещу него производство и следователно не е имал възможност да се защити на практика по ефикасен начин [...]

Той се позовава и на чл. 13, като твърди, че не е имал ефикасно правно средство за защита срещу решението на Римския окръжен съд.

[На 9 юли 1982 г. Комисията [...] обявила жалбата за допустима по отношение на чл. 6 и недопустима в останалата част.] [...]

Комисията изразила единодушно мнението, че чл. 6, точка 1 (6 - 1) е била нарушена. [...]

ПРИЛОЖИМОТО ПРАВО

I. Твърдяно нарушение на чл. 6, т.1

26. По време на заседанията пред съда адвокатът на жалбоподателя твърди, че е имало нарушение на т. 3 (а) от чл. 6. Комисията от своя страна разглежда случая по т. 1; Правителството оспорва твърдението, че е имало каквото и да било нарушение.

Съдът припомня, че гаранциите в т. 3 на чл. 6 са съществени елементи на един справедлив процес (виж решението по делото Годи). При обстоятелствата по делото Съдът, при все че има предвид и тези гаранции, счита, че трябва да разгледа жалбата по т. 1, която гласи: "Всяко лице ... при наличието на каквото и да е наказателно обвинение срещу него, има право на справедливо ... гледане на неговото дело ... от ... съд"

Основният въпрос е дали съвместното прилагане на правилата за известяване на лица, които са неоткриваеми и на процедурата на задочното производство - във формата, отнасяща се до "*latitanti*" (виж параграф 20 по-горе), е отнело така гарантираното право на г-н Колоца.

27. Въпреки че това не е изрично записано в т. 1 на чл. 6, целта на този член, разгледан като едно цяло, показва, че всяко лице "при наличието на каквото и да е наказателно обвинение срещу него" има право да участва в заседанието. Нещо повече, букви (с), (d) и (е) на точка 3 гарантират на всеки обвиняем правото да се защитава лично, да участва в разпита или да изисква разпит на свидетели и да ползва безплатно услугите на преводач, ако не разбира или не говори езика, който се използва в съда, а трудно може да се разбере как той ще упражнява тези права, когато отсъства.

28. В конкретния случай не е нужно Съдът да се произнесе дали и при какви условия обвиняемият може да се откаже от правото си да се яви на заседанието, тъй като при всички случаи, според установената практика на Съда, отказът да бъде упражнено едно право, гарантирано от Конвенцията, трябва да бъде установен по ясен и недвусмислен начин (виж решенията по делата *Neumeister*; *Le Compte, Va Leuve and De Meyere*; *Albert and Le Compte*).

Всъщност Съдът тук не се занимава с обвиняем, който е бил известен лично и който, като е знаел за причините за обвинението, изрично се е отказал да се възползва от правото си да се яви и да се защити. Италианските власти, основавайки се само на една презумпция (виж параграфи 12 и 20 по-горе), са заключили от статуса на "неиздирен", който те приписали на г-н Колоца, че е имало такъв отказ.

Според Съда тази презумпция не е достатъчно основание. Фактите не показват, че жалбоподателят е имал каквато и да било представа за образуването на наказателно производство срещу него; просто е било прието, че той знае за това, след като известията били завеждани първоначално в канцеларията на съдия-следователят и след това в канцеларията на съда. Освен това направените опити той да бъде открит са били недостатъчни: те били съсредоточени към апартамента, където той не бил намерен през

1972 г., както и към адреса, посочен в общинския регистър, макар да е било известно, че той вече не живее там (виж параграфи 10 и 12 по-горе).

Съдът отдава особено значение на факта, че някои служби на Римската прокуратура и на полицията са успели да узнаят новия адрес на г-н Колоца и да му връчат призовки във връзка с други наказателни производства (виж параграф 15 по-горе); следователно е било възможно той да бъде намерен, при все че, както правителството изтъква в свое оправдание, то не е разполагало с информационна база данни. Трудно е да се съвмести ситуацията, разкрита пред Съда, със старанието, което високодоговарящите страни трябва да проявят, за да направят така, че гарантираните от чл. 6 права да бъдат упражнявани ефективно (виж *mutatis mutandis*, решението по делото Артико).

В заключение представените пред Съда материали не показват, че г-н Колоца се е отказал от упражняването на правото си да се яви и да се защити, нито че се е стремил да избегне правосъдието. При това положение не е необходимо да се решава дали обвиняем, който действително се укрива, по този начин се лишава от закрилата на въпросните права.

29. Според правителството правото на лицето да участва лично в заседанието няма абсолютен характер, какъвто явно му се приписва от Комисията в нейния доклад; то трябва да съответства на обществения интерес и най-вече на изискванията за правилното осъществяване на правосъдието, с които следва да бъде направен "разумен баланс".

Не е в правомощията на Съда да съставя обща теория в тази област (виж, *mutatis mutandis*, решението по делото Девеер). Както бе посочено от правителството, невъзможността да се проведе задочен процес може да "парализира" наказателното производство, тъй като може да доведе например до изчезване на доказателствата, изтичане на давностния срок за наказателното преследване или до липса на правосъдие. С оглед обстоятелствата по делото, по виждането на Съда този факт не е от такова естество, че да оправдае една цялостна и непоправима загуба на правото за участие в заседанията. Когато вътрешното право позволява процеса да се проведе въпреки отсъствието на обвиняем, намиращ се в положението на г-н Колоца, след като узнае за производството, това лице трябва да има възможността да получи ново решение по съществото на обвинението от съд, който го е изслушал.

30. Високодоговарящите се страни имат широка свобода на преценка по отношение избора на средствата, които целят да осигурят съответствието на правните им системи с изискванията по чл. 6, т. 1. Задачата на Съда е не да посочва тези средства на страните, а да определи дали резултатите, изисквани от Конвенцията, са постигнати (виж *mutatis mutandis*, решението по делото Де Кубер). За тази цел, съществуващите във вътрешното право възможности трябва да са очевидно ефективни и лице, срещу което има наказателно обвинение и което е в положение като това на г-н Колоца, не трябва да носи тежестта на доказване, че не е искало да избегне правосъдието или че неговото отсъствие се е дължало на форсмажорни обстоятелства.

31. Според италианската съдебна практика жалбоподателят е имал правото да направи "последващо обжалване", което всъщност е и сторено (виж параграфи 14 и 23 по-горе). Това правно средство за защита не отговаря на изброените по-горе критерии. Съдът, който разглежда жалбата, може да се произнесе по съществото на обвинението, що се отнася до фактическите и правните въпроси, само ако счете, че компетентните органи не са спазили правилата относно обявяването на обвиняемия за "неиздирен" или правилата за връчване на документите по производството на това лице. Нещо повече, въпросното лице трябва да докаже, че не се е опитвало умишлено да избегне правосъдието (виж параграф 23 по-горе).

В настоящия случай нито Апелативният съд, нито Касационният съд са поправили посоченото нарушение - първият се е ограничил с това да обяви жалбата за недопустима, а вторият е заключил, че обявяването за "неиздирен" е законно (виж параграфи 16 и 17 по-горе).

32. Следователно делото на г-н Колоца в крайна сметка никога не е било проведено в негово присъствие и той не е бил изслушан от съд, който е компетентен да разгледа цялостно въпроса.

Според правителството обаче самият жалбоподател е бил отговорен за това, тъй като той не е информирал кметството за промяната на адреса си, нито е счел за необходимо, след като е бил обявен за "неиздирен", да представи по своя инициатива новия си адрес за призоваване или да се появи.

Съдът не вижда как г-н Колоца е можел да избере втория или третия начин на действие; не е установено той някак да е узнал за наказателното производство срещу него.

Що се отнася до първото обстоятелство, изтъкнато като грешка на жалбоподателя, то не е нищо друго освен едно административно нарушение; последствията, които италианските съдебни власти са му придали, са непропорционални, като се има предвид значимото място, което правото на справедлив процес заема в едно демократично общество по смисъла на Конвенцията (виж *mutatis mutandis*, цитираното по-горе решение по делото Де Кубер).

33. Следователно налице е нарушение на изискванията на чл. 6, т. 1.

II. ПО ПРИЛАГАНЕТО НА ЧЛ. 50

34. Член 50 на Конвенцията гласи :
[...]

35. Вдовицата на жалбоподателя е поискала справедливо удовлетворение, но е оставила размера на сумата на преценката на Съда. Комисията е заявила съгласието си. Правителството, при все че оспорва наличието на нарушение, е заело същата позиция; въпреки това, то е повдигнало въпроса дали г-жа Колоца може валидно да замести съпруга си в производството.

Въпросът вече може да бъде решен (член 53, т. 1 от Процедурния правилник на Съда).

36. Г-жа Колоца основава искането си на факта, че съпругът ѝ е излежал голяма част от присъдата си в затвора - около 6 години. Тя твърди, че това е причинило и на двамата физически и душевни страдания, както и е довело до финансови загуби.

37. Правителството посочва, че времето, което г-н Колоца е прекарал в затвора, е било не само заради присъдата му от 17 декември 1976 г., но и по други присъди, които не са свързани с настоящото производство. То освен това счита, че не трябва се пренебрегва поведението на жалбоподателя.

38. Съдът отбелязва, че в настоящия случай справедливото удовлетворение може да се основава само на факта, че жалбоподателят не е могъл да се възползва от гаранциите по чл. 6. Макар че Съдът не може да предполага какъв би бил изходът от процеса в противния случай, той не намира за неоснователно да приеме, че г-н Колоца е претърпял загуба на действителни възможности (виж *mutatis mutandis*, решението по делото Годи). Към това трябва да се прибави и неимуществената вреда, която той и вдовицата му несъмнено са претърпели.

Такъв вид вреда не може да бъде калкулирана. Преценявайки по справедливост, както се изисква според чл. 50, Съдът присъжда на г-жа Колоца, на която следва да се признае статут на "потърпевша" (виж *mutatis mutandis*, споменатото по-горе решение Диуйър и а *contrario*, решението по делото Х. срещу Великобритания) обезщетение на стойност 6 000 000 италиански лири.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО :

- 1 . Постановява, че е налице нарушение на чл. 6, т. 1;
- 2 . Постановява, че държавата ответник трябва да плати 6 000 000 (шест милиона) италиански лири на г-жа Колоца като справедливо обезщетение.

Решението е изготвено на английски и френски и е обявено в открито заседание в Двореца на правата на човека в Страсбург на 12 февруари 1985 г.

Джерард Виарда
(председател)

Марк-Андре Ейсен
(секретар)